

Kontrollkäik SA Kuressaare Hoolekanne kodutute öömaja

(1) Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid 28.10.2014 etteteatamata SA Kuressaare Hoolekanne kodutute öömaja tegevust.

SA Kuressaare Hoolekanne on Kuressaare linna poolt asutatud ja linna eelarvest rahastatav sihtasutus, mille ülesandeks on sotsiaalteenuste osutamine Kuressaare linnas.¹ SA Kuressaare Hoolekanne kodutute öömaja (edaspidi *öömaja*) asukoht on Voolu 7, Kuressaare. Öömajas on 8 kohta ja teenust osutatakse üldjuhul igapäevaselt ajavahemikus 20.00-08.00. Öömajas oli kontrollkäigu ajal tööl üks töötaja.

Viimati kontrollis õiguskantsler öömaja 28.04.2009.²

(2) Õiguskantsler kontrollis [õiguskantsleri seaduse](#) § 33 ja § 27 lg 2 alusel, kas öömajateenuse osutaja juures järgitakse isikute põhiõiguste ja –vabaduste tagamise põhimõtet ning hea halduse tava. Kontrollkäigul pöörasid õiguskantsleri nõunikud erilist tähelepanu isikute põhiõiguste piiramisele öömajateenuse osutamisel.

(3) Kontrollkäigu raames külastasid õiguskantsleri nõunikud öömaja ruume ning vestlesid ringkäigu ajal öömaja töötajatega. Magamistubade kontrollimisel pöörasid õiguskantsleri nõunikud erilist tähelepanu nende sisustusele ning ruumide puhtusele.

(4) Õiguskantsleri seisukoht

Kontrollkäigu tulemusel tuvastas õiguskantsler öömajas järgnevad puudujäägid, millele ta soovib tähelepanu juhtida:

- esineb oht klientide isikupuutumatusel alusetuks piiramiseks (p 4.1);
- öömajas kontrollitakse inimeste joovet ilma seadusliku aluseta (p 4.2).

4.1 Oht isikupuutumatusel alusetuks piiramiseks

Kontrollkäigul öömaja selgus, et kliendi öömaja saabumisel kontrollib öömaja töötaja turvalisuse kaalutlustel valikuliselt kliente nende taskute ja üleriiete kompimise ning vaatluse teel eesmärgiga leida öömajas mittesoovitavaid esemeid. Samuti vaadatakse öömajas valikuliselt läbi teenusele saabujate kodid.

Õiguskantsler mõistab praktilist vajadust põhjendatud kahtluse korral kontrollida turvalisuse kaalutlustel öömaja saabuvaid inimesi, kuid ei saa aktsepteerida isikute põhiõiguste piiramist seadusliku aluseta. Põhiseaduse (PS) § 26 lg 1 sätestab õiguse perekonna- ja eraelu puutumatusel. Nimetatud sättest tuleneb ühelt poolt üksikisiku õigus nõuda, et avalik võim ei sekkuks tema perekonna- ja eraellu, teiselt poolt aga ka riigi kohustus sekkumisest hoiduda ning tagada kaitse kolmandate isikute rünnete eest.³ Turvakontroll riivab isiku füüsilist ja vaimset puutumatus, mis langeb eelkõige PS § 26 kaitsealasse.

¹ Vt täpsemalt SA Kuressaare Hoolekanne [põhikiri](#).

² Kontrollkäigu kokkuvõte on kättesaadav arvutivõrgus:

http://oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/kontrollkaigu_kokkuvote_kuressaare_hoolekanne.pdf.

³ Ka Euroopa Inimõiguste Kohtu (EIK) praktikast tuleneb, et õigus perekonna- ja eraelu puutumatusel hõlmab riigi kohustust võtta kasutusele meetmeid kaitsmaks perekonna- ja eraelu kolmandate isikute rünnete eest. Vt nt EIK 17.07.2008 otsus nr [20511/03](#), I. vs Soome, p 36.

Eelnevast nähtub, et kliendi ja tema riietuse kontrollimiseks vaatlemise ja kompimise teel, samuti asjade läbivaatuseks peab olema seaduslik alus. [Sotsiaalhoolekande seadusega](#) (SHS) ei ole öömajateenuse osutajale antud volitust teenusele tulijate suhtes turvakontrolli ega läbivaatuse läbiviimiseks. SHS § 18¹ lg 4 annab küll teenuse osutajale õiguse võtta öömajas keelatud ese isiku valdusest ära, kuid nimetatud volitusnorm ei anna teenuse osutajale turvakontrolli õigust.⁴ Teisisõnu annab SHS öömajateenuse osutajale küll õiguse keelatud asjade ja esemete hoiulevõtmiseks, kuid see volitus ulatub üksnes nende esemeteni, mille olemasolu on teenuse osutajale teada.

Volitust öömajateenusel viibivate isikute suhtes turvakontrolli tegemiseks ei tulene teenuse osutajale ka muudest seadustest, sh turvaseadusest.⁵ Nimelt annab [turvaseaduse](#) (TurvaS) § 32 lg 1 p 4 üksnes turvatöötajale õiguse teostada isiku kinnipidamisel isiku ja temaga kaasas olevate esemete turvakontrolli kindlustamiseks, et kinnipeetu valduses ei ole esemeid ega aineid, millega ta võib ohustada ennast või teisi. Turvaseaduse alusel turvakontrolli teostamise eeldus on, et esineb turvaseaduses sätestatud õiguslik alus isiku kinnipidamiseks, sest vaid kinnipidamisel võib turvakontrolli teostada. TurvaS § 32 lg 1 p 2 järgi võib isiku kinni pidada juhul, kui tegu on süüteo kahtlustatavaga. Sama sätte punkti 3 alusel võib kinni pidada isiku, kes tungib või on tunginud valvatavale objektile, viibib seal asjakohase loa või muu seadusliku aluseta, ohustab valveobjekti, objektile viibivaid isikuid või takistab turvatöötajat tema ülesannete täitmisel (seejuures tuleb kinnipeetud isik viivitamata politseile üle anda). Seega pole öömajja sisenejate süsteemne kontrollimine turvaseaduse alusel lubatud.

Turvatöötajaks turvaseaduse tähenduses on TurvaS § 21 lg 1 järgi füüsilisest isikust ettevõtja, kes osutab turvateenust või turvaettevõtja töötaja. Öömajateenuse osutaja töötaja ei ole turvatöötaja turvaseaduse tähenduses. Samuti ei saa öömaja töötajat lugeda sisevalve töötajaks turvaseaduse tähenduses, kuna TurvaS § 18 sätestab selgesõnaliselt, et sisevalve turvaseaduse tähenduses on ettevõtja, riigiasutuse või kohaliku omavalitsuse asutuse üksus, kes valvab ettevõtja, riigiasutuse või kohaliku omavalitsuse asutuse omandis või valduses olevat vara. Öömajas korra tagamist ja klientide teenusele vastuvõtmist ei saa tõlgendada sisevalve üksuse tegevusena TurvaS mõttes. Järelikult ei või öömaja töötajad teenusele tulijaid kontrollida ka TurvaS § 18 alusel.

Eeltoodust nähtub, et kehtivatest õigusaktidest ei tulene öömaja personalile õigust öömaja klientide, nende riietuse ja asjade kontrollimiseks kompimise teel (turvakontrolli teostamiseks). Põhjendatud kahtluse korral, et kliendi valduses võib olla keelatud esemeid või aineid, on öömajal õigus abi saamiseks pöörduda politsei poole.

Eeltoodust lähtudes teeb õiguskantsler öömajale **soovituse lõpetada seadusliku aluseta toimuv turvakontroll.**

4.2 Joobekontroll

⁴ Põhiõigusi ja –vabadusi piiravaid norme tuleb tõlgendada kitsendavalt, kahtluse korral inimese kasuks ning eelistada tuleb tõlgendust, millega oleks tagatud põhiõiguste kandja õiguste kõige suurem kaitse. Vt [RKÜKo 22.02.2005, 3-2-1-73-04, p 36.](#)

⁵ Sellekohast volitust ei tulene ka [korrakaitseadusest.](#)

Kontrollkäigul selgus, et öömaja töötaja kontrollib valikuliselt teenusele tulijate joovet alkomeetriga. Töötaja selgituste kohaselt kutsutakse liiga purjus kliendile politsei või palutakse tal kainenemise eesmärgil mõnda aega värskes õhus jalutada.

Kuressaare linnale paneb SHS § 8 p 2 ja [kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse](#) § 6 lg 1 kohustuse korraldada vältimatu sotsiaalabi andmist. Vältimatu sotsiaalabi andmise hulka kuulub ka ajutise peavarju andmine peavarjuta inimestele. Kuigi öömajateenuse osutamisel on kohalikule omavalitsusele jäetud suur kaalumisruum, kuidas teenuse osutamist täpsemalt korraldada, ei saa öömajas rakendada kohustuslikku joobekontrolli, kuna selleks puudub õiguslik alus.⁶ Joobekontroll öömajateenuse osutamisel ei ole vajalik haldusorganile pandud ülesande täitmiseks ja seadusest ei tulene alust joobe kontrollimiseks. Sellest tulenevalt pole öömajal õigust kontrollida öömajateenust soovivate inimeste joovet, v.a kui inimene on selleks ise nõusolekut avaldanud.

Eelnevast tulenevalt teeb õiguskantsler öömajale soovitusel lõpetada seadusliku aluseta toimuv joobekontroll.

(5) Kokkuvõte

Eelnevat kokku võttes soovitab õiguskantsler SA-l Kuressaare Hoolekanne:

- lõpetada seadusliku aluseta toimuv turvakontroll;
- lõpetada seadusliku aluseta toimuv joobekontroll.

Õiguskantsler palub SA-l Kuressaare Hoolekanne anda teavet tehtud soovitusete täitmise kohta hiljemalt 02.02.2015.

⁶ Joobekontroll on toiming [haldusmenetluse seaduse](#) (HMS) § 106 lg 1 tähenduses ning seetõttu peab joobekontrolli tegemine olema kooskõlas HMS § 107 lõikest 1 ja 2 tulenevate nõuetega. Teisisõnu peab joobe kontrolliks olema seaduslik alus.